

วิธีดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นเรื่องที่มีการวิจัยมาบ้างแล้วในลักษณะที่เป็นบทบาทเฉพาะ เช่น บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาภาษาอังกฤษ หรือหัวหน้าหมวดวิชาสังคมในสวนกลาง เป็นการศึกษาลักษณะงานต่างๆ ไปโดยไม่ได้มีการนำเอางานบริหารการศึกษามาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาบทบาท เหมือนงานวิจัยเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ ๕ หลักสูตรแบบกว้างฉบับนี้ ซึ่งได้นำเอางานบริหารการศึกษามาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาบทบาท และยังคงครอบคลุมโรงเรียนที่ ๕ หลักสูตรแบบกว้าง เกือบทั่วประเทศ โดยใช้โรงเรียนที่ ๕ หลักสูตรแบบกว้างในรุ่นแรกทั้งหมด 20 โรงเรียน มาเป็นตัวอย่างประชากร จึงเป็นงานวิจัยที่ยังไม่เคยมีใครทำมาก่อนเลย

ปัญหา

การวิจัยเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ ๕ หลักสูตรแบบกว้างนี้ ต้องการที่จะศึกษาถึงงานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนเหล่านั้น ที่ได้ปฏิบัติอยู่จริงว่ามีลักษณะเป็นงานบริหารการศึกษาเพียงใด และเปรียบเทียบความเห็นในเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาที่ปฏิบัติอยู่จริง ในระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครู ทั้งได้แบ่งโรงเรียนเหล่านี้เป็นขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียน 2 กลุ่มนี้ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการวิจัย จึงได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

สมมติฐานของการวิจัย

1. งานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ ๕ หลักสูตรแบบกว้างมีลักษณะ เป็นงานบริหารการศึกษา
2. ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา ระหว่าง อาจารย์ใหญ่

และหัวหน้าหมวดวิชา ที่เป็นตัวอย่างประชากรไม่แตกต่างกัน

3. ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาระหว่างอาจารย์ใหญ่ และครูไม่แตกต่างกัน

4. ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาระหว่าง หัวหน้าหมวดวิชากับครูไม่แตกต่างกัน

5. งานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่ กับในโรงเรียนขนาดเล็กของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรแบบกว้างไม่แตกต่างกัน

ประชากร

โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้างมีหลายลักษณะ เช่น โรงเรียนในโครงการมัธยมแบบประสม (ค.ม.ส.) แบบ 1 แบบ 2 โรงเรียนในโครงการมัธยมในภูมิภาค และโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2518 เป็นต้น แต่ตัวอย่างประชากรในการศึกษาค้างนี้เลือกมาจากโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้าง ประเภท ค.ม.ส. แบบ 1 เพราะโรงเรียนเหล่านี้ได้ใช้หลักสูตรแบบกว้างในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตั้งแต่ พ.ศ.2509 จนบัดนี้ครบถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทุกโรงเรียน หลักสูตรแบบกว้างที่ใช้ในโรงเรียนเหล่านี้ เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ มีวิชาชีพให้นักเรียนได้เลือกเรียนนอกเหนือไปจากวิชาสามัญ 4 แผนก คือ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม ธุรกิจ และ คหกรรม โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้างอื่นๆ บางประเภท มีวิชาเลือกน้อย และบางประเภทยังเปิดเรียนไม่ครบตามโครงการ นอกจากนี้ โรงเรียนในโครงการ ค.ม.ส. แบบ 1 ใช้หลักสูตรแบบกว้างมานานแล้ว ประสบการณ์ในการจัดแบ่งหน้าที่ และความรับผิดชอบให้ครูในโรงเรียนย่อมมีมากกว่าโรงเรียนที่เปิดภายหลัง เหตุนี้จึงเลือกโรงเรียนเหล่านี้ ซึ่งมี 20 โรงเรียน มาเป็นตัวอย่างประชากร โดยเลือกเอามาศึกษาเพียง 17 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 85 ของโรงเรียนในโครงการ รายชื่อของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา ปรากฏอยู่ในตารางที่ 3

กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. กลุ่มอาจารย์ใหญ่ ประกอบด้วย อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ทุกคนในโรงเรียนที่นำมาศึกษา
2. กลุ่มหัวหน้าหมวดวิชา ประกอบด้วยหัวหน้าหมวดวิชาทุกหมวด ทุกคนในโรงเรียนที่นำมาศึกษา
3. กลุ่มครู ได้แก่ครูผู้สอนทั้งในสายวิชาสามัญ และวิชาชีพ ซึ่งไม่รวมครูแนะแนว ครูห้องสมุด ครูพยาบาล ครูธุรการ และไม่เจาะจงว่าจะมาจากหมวดวิชาใดเป็นจำนวนเท่าใด

การกำหนดขนาดของตัวอย่างประชากร ถือจำนวนร้อยละ 20 ของจำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียนที่นำมาศึกษา มีเป็นจำนวนเท่าใด หักด้วยจำนวนหัวหน้าหมวดวิชาและอาจารย์ใหญ่ ในโรงเรียนนั้น จำนวนที่เหลือจะเป็นจำนวนของตัวอย่างประชากรที่เป็นประเภทครู ขนาดของตัวอย่างประชากรปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3

ชื่อโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน และจำนวนครู

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จังหวัด	ขนาดของโรงเรียน		ร้อยละ 20 ของจำนวนครู	ขนาดของประชากร		
			จำนวนห้อง	จำนวนครู		อาจารย์ใหญ่	หัวหน้าหมวด	ครู
1	เบญจมะหาราช	อุบลราชธานี	43	121	25	1	11	13
2	ชลธารอรอำรุง	ชลบุรี	46	111	23	1	8	14
3	เบญจมาราชรังสฤษดิ์	ฉะเชิงเทรา	47	116	24	1	8	15
4	ร้อยเอ็ดวิทยาลัย	ร้อยเอ็ด	48	122	25	1	11	13
5	แก่นนครวิทยาลัย	ขอนแก่น	49	130	27	1	11	15
6	สามัคคีวิทยาคม	เชียงราย	49	112	23	1	11	11

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จังหวัด	ขนาดของโรงเรียน		ร้อยละ 20 ของจำนวนครู	ขนาดของประชากร		
			จำนวนห้อง	จำนวนครู		อาจารย์ใหญ่	หัวหน้าหมวด	ครู
7	ฉิมขวัญสตรี	พิษณุโลก	50	111	23	1	11	11
8	บุญวาทย์วิทยาลัย	ลำปาง	52	112	23	1	8	14
9	นครสวรรค์	นครสวรรค์	52	126	26	1	8	17
10	เบญจมาภานุทิศ	นครศรีธรรมราช	52	117	24	1	8	12
11	คณะราษฎรบำรุง	ยะลา	52	126	26	1	11	14
12	บุพราชวิทยาลัย	เชียงใหม่	56	135	28	1	11	16
13	อัครพิทยานุกูล	อุดรธานี	60	140	29	1	11	17
14	หาคีใหญ่วิทยาลัย	สงขลา	62	159	33	1	11	21
15	สกลราชวิทยาลัย	สกลนคร	62	159	33	1	11	21
16	ราชสิมาวิทยาลัย	สครราชสีมา	59	144	30	1	10	19
17	สระบุรีวิทยาคม	สระบุรี	70	148	31	1	11	20

ที่มา

กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม เหตุผลที่เลือกแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ คือ

1. ประชากรที่จะศึกษานี้มีเป็นจำนวนมาก และกระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศ จึงที่ได้แสดงไว้ในตารางข้างต้น การใช้แบบสอบถามจึงช่วยในการประหยัดเวลาได้มากที่สุด

2. การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึง รั้ะดับของการปฏิบัติงานในหน้าที่ของ หัวหน้าหมวดวิชา ที่ได้ปฏิบัติจริง ตามความคิดเห็นของบุคคลในกลุ่มต่างๆ กัน การใช้แบบสอบถามสามารถรวบรวมได้ที่ดีที่สุด

การสร้างแบบสอบถาม สร้างขึ้นโดยยึดระเบียบว่าด้วยการกำหนดหน้าที่ของ หัวหน้าหมวดวิชา ของกรมสามัญศึกษา ที่ออกตามคำสั่งกรมวิสามัญศึกษา ที่ 253/2509 เป็นหลัก โดยจัดแบ่งออกตามลักษณะงานบริหารการศึกษา 4 อย่าง คือ งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน งานวิชาการ งานบริหารบุคลากร และงานธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ รูปแบบของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัว มีอยู่ 10 ข้อ ใช้ถาม อาจารย์ใหญ่และครู เพียงข้อ ที่ 1-4 ส่วนหัวหน้าหมวดวิชา ใช้ถามถึงข้อที่ 10

ตอนที่ 2 เป็นความคิดเห็นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา มีอยู่ 50 ข้อ โดยเน้นความสำคัญของงานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาในงานบริหารการศึกษาในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน เป็นสัดส่วนความน้ำหนักของการปฏิบัติจริง สัดส่วนเหล่านี้ ประมวลขึ้นจากการสัมภาษณ์หัวหน้าหมวดวิชาบางหมวด ก่อนการสร้างแบบสอบถาม เช่น หัวหน้าหมวดวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย และหัวหน้าหมวดวิชาธุรกิจศิลป์ โรงเรียนทาคีใหญ่วิทยาลัย สัดส่วนของแบบสอบถามแสดงอยู่ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4

สัดส่วนของคำถามในแบบสอบถาม

ประเภทของงาน	ข้อ - ข้อ	จำนวนข้อ	คิดเป็นร้อยละ
1. ความสัมพันธ์กับชุมชน	1 - 5	5	10
2. งานวิชาการ	5 - 30	25	50
3. งานบริหารบุคลากร	31-45	15	30
4. งานธุรการ การเงิน และอาคารสถานที่	46-50	5	10
รวม		50	100

การทดลองแบบสอบถาม

จากหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา ที่กรมวิสามัญกำหนดขึ้น ตามคำสั่งที่ 253/2509 ร่วมกับคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ หัวหน้าหมวดวิชาบางหมวด มาประมวลประกอบเข้าเป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา เป็นจำนวน 70 ข้อ ในครั้งแรกนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแบบกว้าง ในโครงการ ค.ม.ส. 2 โรง คือ พิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี และโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับโรงเรียนนอกโครงการแต่ใช้หลักสูตรแบบกว้างประเภท ค.ม.ส. แต่เป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรผสมอีก 1 โรง คือ โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ในส่วนกลาง รวมจำนวนประชากรที่ทดลองใช้แบบสอบถาม 84 คน รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา พิจารณาคำตอบ แล้วตัดข้อที่ก่อให้เกิดความสับสนในความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาออก ให้เหลือเพียง 50 ข้อ แล้วนำไปให้นักวิชาการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้มีความตรง แบบสอบถามทั้งหมดมีเพียง ชุดเดียว แต่ใช้ถามบุคคล 3 กลุ่ม และเพื่อป้องกันอคติที่จะเกิดขึ้น จึงแยกแบบสอบถามออกเป็น 3 ประเภท โดยในข้อของแบบสอบถามเป็นสีต่างๆ กัน เช่น ปกสีเหลือง สำหรับอาจารย์ใหญ่/ผู้อำนวยการ ปกสีฟ้า สำหรับหัวหน้าหมวดวิชา และ ปกสีเขียว สำหรับครู

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ การรับและส่งแบบสอบถาม ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถามคืนทั้งด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ โดยขอหนังสือขอความร่วมมือไปยังอาจารย์ใหญ่ ของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้ง 17 โรง จากฝ่ายส่งเสริมโรงเรียนกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนที่ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถามด้วยตนเองมี 4 โรง คือ โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม โรงเรียนชลราษฎรอำรุง โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ และโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย จำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งด้วยตนเอง รวม 108 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 24.83 ของแบบสอบถามทั้งหมด ได้รับคืน 107 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 99.07 ของจำนวนที่ส่ง

ระยะเวลาห่างของการส่งแบบสอบถามและการรับคืน ใช้เวลา 2 สัปดาห์ แบบสอบถามที่เหลืออีก 13 โรง จำนวน 346 ฉบับ หรือร้อยละ 75.17 ของแบบสอบถามทั้งหมด จัดส่งและรับคืนทางไปรษณีย์ ลงทะเบียนและสอดซองพร้อมแสตมป์เจ้าหน้าที่ของถึงผู้วิจัยทุกโรง รวมแบบสอบถามทั้งหมดที่จัดส่งไป 454 ฉบับ ได้รับคืนมา 435 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.81 แยกประเภทแบบสอบถามตามกลุ่มประชากรได้ดังนี้

กลุ่มอาจารย์ใหญ่ ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 17 ฉบับ ได้รับคืนมา จำนวน 15 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.24

กลุ่มหัวหน้าหมวดวิชาส่งแบบสอบถามไปจำนวน 174 ฉบับ ได้รับคืนมา จำนวน 162 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.10

กลุ่มครู ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 263 ฉบับ ได้รับคืนมา 258 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.10

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา จัดแยกประเภทตัวอย่างประชากร ออกเป็นกลุ่มอาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชาและครู ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ ของหัวหน้าหมวดวิชา และของครู การนำเสนอข้อมูล ใช้การร้อยละ

2. ความคิดเห็นเรื่องงานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาที่ได้ปฏิบัติจริง ในแต่ละข้อ นำเสนอโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{n}$$

$$SD = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{n} - \left(\frac{\sum fx}{n}\right)^2}$$

เมื่อ	\bar{x}	=	ค่าเฉลี่ย
	SD	=	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum fx$	=	ผลรวมของผู้ตอบในระดับความมากน้อยของการปฏิบัติงาน ในก้านต่างๆ
	N	=	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

3. ในการทดสอบบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาว่ามีลักษณะเป็นงานบริหารการศึกษาวิเคราะห์โดยการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนว่า ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า การปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาในงานบริหารการศึกษาคำนใด อยู่ในเกณฑ์มากขึ้นไป ถือว่าบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในงานก้านนั้น มีลักษณะเป็นงานบริหารการศึกษา

4. การเปรียบเทียบความเห็นของตัวอย่างประชากรในเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา ในระหว่างในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และในระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากร ที่เป็น อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา และครู ใช้การทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่าง (t- test) โดยใช้สูตรต่อไปนี้

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2)}}$$

$$(\bar{x}_1 - \bar{x}_2) = \sqrt{\frac{\sigma_1}{N_1} + \frac{\sigma_2}{N_2}}$$

t = อัตราส่วนวิกฤต

\bar{x}_1 = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1

\bar{x}_2 = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 2

σ = ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของกลุ่มที่ 1 - 2

σ = ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

N_1 = จำนวนผู้ตอบกลุ่มที่ 1

N_2 = จำนวนผู้ตอบกลุ่มที่ 2